

27 Μαρτίου 2015

Άνθρωπος και κτίση: Άσκηση, απλότητα, αυτοπεριορισμός

/ [Πεμπουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Εκτός από τις απόψεις των Πατέρων που αναφέρονται στη θέση και στον

ρόλο του ανθρώπου εντός της κτίσης, οι ίδιοι συχνά επαναλαμβάνουν ότι όλα υπάρχουν για τον άνθρωπο. Όχι όμως για να συμπεριφερθεί ως ιδιοκτήτης τους, αλλά έχοντας ως απώτερο σκοπό μέσω της μελέτης της φύσης, να γνωρίσει σε πιο διευρυμένο βαθμό τη δόξα και τη θαυμάσια πρόνοια του Κτίστη της.

Μας προτρέπουν να αναζητήσουμε ώστε να αξιωθούμε να μας αποκαλυφθεί η θεία αγαθότητα και φιλανθρωπία σε ένα φυσικό περιβάλλον που πιθανώς εκφράζεται φοβερό και εχθρικό.^[1] Συγχρόνως, η αντίληψη πως όλα δημιουργήθηκαν για να εξυπηρετούν τον άνθρωπο, αποκτά μια νέα διάσταση μέσω της ασκητικής παράδοσης, η οποία δέχεται την αναγκαία χρεία του σώματος ως γνώμονα στην χρήση των υλικών αγαθών. Κατ' αυτόν τον τρόπο, με τη χρήση μόνο των αναγκαίων, όσα πράγματα θα ήταν για τους ανθρώπους περιττή πολυτέλεια δεν υπάρχει λόγος να τα χρησιμοποιούν.^[2]

Αυτού του είδους χρήση του κόσμου, η ασκητική χρήση, είναι κάτι που διακρίνεται με σαφήνεια μέσα από διάφορες διατυπώσεις των Αγίων Πατέρων. Μέσα από την απλότητα και τον αυτοπεριορισμό, καθώς και από την έλλειψη κτητικής διάθεσης, διακρίνεται η σωστή χρήση των πραγμάτων. Η συνείδηση ότι όλα δημιουργήθηκαν «καλά λίαν», και επομένως έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιηθούν για το καλό, μας οδηγεί στο να μεταχειριζόμεθα τα πάντα «εις δόξαν του Θεού» και να μην απορρίπτουμε τίποτα ως δήθεν κακό.^[3]

Ο Άγιος Συνεών ο Νέος Θεολόγος βλέπει ως ευχαριστιακή τη χρήση του κόσμου και την απόλαυση των υλικών αγαθών που συνοδεύονται με δοξολογία προς τον Θεόν, ενώ χαρακτηρίζει ως αμαρτία την παράχρηση του κόσμου και την χωρίς αναφορά στον Δημιουργό του μετοχή σε αυτόν.^[4]

Ανάλογα με την εύλογη ή παράλογη χρήση των πραγμάτων, γινόμεθα καλοί ή κακοί όπως επισημαίνει ο Άγιος Μάξιμος ο ομολογητής. Σε άλλο σημείο αναφέρει τη σωστή χρήση των υλικών αγαθών, όπως και τη μακροθυμία, την υπακοή, την ειλικρινή επιθυμία για το καλό του άλλου ως τρόπους με τους οποίους μπορούμε να δείξουμε έμπρακτα την αγάπη για τον πλησίον. Στο ερώτημα δε για το πώς διαπιστώνουμε την εύλογη χρήση των υλικών αγαθών, ο Άγιος Μάξιμος απαντά πως αυτή «συνδέεται με τη συνείδηση του κοινού χαρακτήρα των θείων δωρεών, τα οποία χαρίζονται για κοινή χρήση και απόλαυση και σε καμία περίπτωση δεν αποτελούν ατομική μας ιδιοκτησία με την απόλυτη έννοια».^[5]

Μια τέτοια χρήση συνεπάγεται και έναν βαθύ σεβασμό και προσεκτική φροντίδα για όλα όσα ερχόμεθα σε επαφή ή σχέση και όχι μόνο για τα αντικείμενα ιδιοκτησίας μας, τα οποία καταλήγουν σε μας ως καταναλωτικά αγαθά. Ο Μέγας

Βασίλειος γράφοντας πως «εν μέντοι τη φροντίδι πάσιν ως δεσποτικούς προσέχοντας» εννοεί πως ο ασκητής σέβεται ακόμα και τα τιποτένια και άχρηστα ως περιουσία του Κυρίου του.^{[6] [7]}

Ο Άγιος Βασίλειος διδάσκει ότι δεν είναι αυτά καθαυτά κακά τα υπάρχοντα. Τονίζει, επίσης, ότι προβλήματα προκύπτουν μόνο όταν κάποιος «κακώς εφρόνησε περί αυτών ή [...] μη καλώς εχρήσατο αυτοίς» (PG31, 1145C). Ο άγιος Συμεών ο Νέος Θεολόγος προτρέπει «το μετά το φυγείν τον κόσμον μισήται τα αυτού και βδελύξασθαι» διευκρινίζοντας όμως ότι εννοεί την αποφυγή της προσκόλλησης προς τα υλικά αγαθά, η οποία δύναται να οδηγήσει σε αμαρτία και πάθη, ενώ ο Μέγας Αθανάσιος τονίζει πως «πανταχού η αμετρία φθοροποιός τυγχάνει». ^[8]

Για την αμετρία διατυπώνει λόγο και ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς καθώς μας διδάσκει, κάθε περιττό και πέραν του μέτρου πράγμα, κατά τη χρήση του, γίνεται αιτία πολλών πονηρών παθών, τα οποία έχουν σχέση με την ηδονή και την τρυφή. Η αμετρία και η κατάχρηση αποτελούν την αιτία της εκδήλωσης και της ανάπτυξης πολλών παθών, όπως της γαστριμαργίας, της λαιμαργίας, της πολυποσίας και μέθης, καθώς και κάθε ακάθαρτου και πονηρού στοιχείου. Συνδέει μάλιστα την αγάπη των υλικών αγαθών και του κόσμου με την αγάπη προς το σώμα, ενώ αντιθέτως τονίζει ότι η αγάπη προς τον Θεό προσφέρει όχι την υλική άνεση και απόλαυση, αλλά τη μελλοντική απόλαυση του πνεύματος (PG151, 416B). Ακολουθώντας πιστά την ασκητική ζωή του Χριστού και των Αποστόλων, ο άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός, επικρίνει την παράχρηση, «Παράχρησις ἐστὶν ἡ ὑπὲρ τὴν χρείαν δαπάνη.», τονίζοντας ότι πρέπει να αρκούμεθα σε αυτά που έχουμε και όχι μόνο σε αυτά που οδηγούν στην πολυτέλεια, στην τρυφηλή ζωή και γενικότερα στον ευδαιμονισμό», παροτρύνοντάς, μας στην αυτάρκεια.

Ο Χριστιανός στηριζόμενος στις θέσεις των αγίων για απλή ζωή, δεν προσπαθεί να καλύψει το εσωτερικό κενό με τα εξωτερικά γήινα πράγματα, αλλά ακολουθώντας και μιμούμενος τους λόγους και τις πράξεις τους προσπαθεί να ζει «κατά φύσιν» με την εν Χριστώ ζωή και τα ηθικά πλαίσια της ασκητικής πατερικής παράδοσης. Αυτή ακριβώς τη θέση και τη στάση παρατηρούμε στον Ορθόδοξο Μοναχισμό, ο οποίος ζει υπό το πνεύμα της ολιγοδείας, της λιτής ασκητικής και ηθικής ζωής. Είναι το πνεύμα που το βίωσαν και το βιώνουν πλήθος αγίων ερημιτών και ασκητών μοναχών και το οποίο πρέπει να γίνει πρότυπο μίμησης, όχι με λόγους, αλλά εμπράκτως, σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο και γενικότερα σε επίπεδο κρατών.^{[9] [10] [11]}

^[1] Θεόκριτοφ, 2003, σ. 37-38.

- [2] Θεόκριτοφ, 2003, σ. 41.
- [3] Θεόκριτοφ, 2003, σ. 43.
- [4] Κεσελόπουλος, 1992, σ. 118-119.
- [5] Θεόκριτοφ, 2003, σ. 61.
- [6] Θεόκριτοφ, 2003, σ. 61.
- [7] Θεόκριτοφ, 2003, σ. 60.
- [8] Νικολαΐδης, 1990, σ. 66.
- [9] Μπαλατσούκας, 1996, σ. 175.
- [10] Μπαλατσούκας, 1996, σ. 176.
- [11] Μπαλατσούκας, 1996, σ. 177.

Παρατήρηση: η ΠΕΜΠΤΟΥΣΙΑ συνεχίζει τη δημοσίευση με τη μορφή σειράς άρθρων της μελέτης «Αρχή της Αειφορίας και Ορθόδοξο ήθος: Μία νέα προοπτική στην οικολογική ηθική», του ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΡ. ΤΣΟΥΡΑΠΑ. Πρόκειται για αναθεωρημένη έκδοση του κειμένου που κατατέθηκε ως διπλωματική εργασία στη Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου με επιβλέποντα καθηγητή τον Χρήστο Τερέζη και αξιολογητές τους Νικόλαο Κόϊο και Βασίλειο Φανάρα.